

NASIENRIGLYNE

EKSAMEN		NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT	
GRAAD		12	
DATUM		NOVEMBER 2025	
VAK		EKONOMIE	
VRAESTEL		2	
PUNTETOTAAL		150	
TYDSDUUR (UUR)		2	
AANTAL BLADSYE		23	

SOUTH AFRICAN COMPREHENSIVE ASSESSMENT INSTITUTE
SUID-AFRIKAANSE KOMPREENSIEWE ASSESSERINGSINSTITUUT

FINAAL GOEDGEKEURDE NASIENRIGLYNE

VERGADERINGSDATUM	
UMALUSI-MODERATOR	
HOOFNASIENER	
INTERNE MODERATOR	

AFDELING A: VERPLIGTEND

VRAAG 1

30 PUNTE – 20 MINUTE

1.1 MEERVOUDIGE KEUSE VRAE

- 1.1.1 C ✓✓ positief
- 1.1.2 A ✓✓ geknakte
- 1.1.3 B ✓✓ eiebelang.
- 1.1.4 B ✓✓ Suid-Afrikaanse Reserwebank.
- 1.1.5 D ✓✓ een
- 1.1.6 A ✓✓ kweekhuisgasse
- 1.1.7 C ✓✓ landbouboere.
- 1.1.8 D ✓✓ monopolistiese mededinger (8x2) (16)

1.2 PAS ITEMS

(Afkortings, akronieme en voorbeelde sal nie aanvaar word nie.)

- 1.2.1 G ✓ Die wins wat 'n verbruiker kry deur 'n goed te gebruik of die wins wat 'n produsent kry deur 'n produk te verkoop.
- 1.2.2 E ✓ Uitsluiting van pryse van goedere en dienste wat hoogs wisselvallig is.
- 1.2.3 F ✓ Wanneer 'n besoeker vir meer as een nag, maar minder as twaalf maande, van een land na 'n ander reis, en wie nie vergoeding ontvang nie.
- 1.2.4 H ✓ 'n Onwettige mark waar goedere onwettig gekoop en verkoop word.
- 1.2.5 A ✓ Ten minste een produksiefaktor is vas.
- 1.2.6 C ✓ Die eksklusiewe reg om 'n produk te vervaardig.
- 1.2.7 I ✓ 'n Situasië waar hulpbronne nie hertoegewys kan word om een verbruiker te bevoordeel sonder om 'n ander te benadeel nie.
- 1.2.8 B ✓ 'n Toestand waar 'n land gelyktydig lae ekonomiese groei, hoë werkloosheid en hoë inflasie terselfdertyd ervaar. (8x1) (8)

1.3 GEE EEN WOORD/TERM

- 1.3.1 Eko-toeris. ✓
- 1.3.2 Besoedeling. ✓
- 1.3.3 Marginale inkomste. ✓
- 1.3.4 Implisiete koste. ✓
- 1.3.5 Eksternaliteit. ✓
- 1.3.6 Hiperinflasie. ✓ (6x1) (6)

TOTAAL AFDELING A: [30]

AFDELING B

Beantwoord enige **TWEE** van die drie vrae uit hierdie afdeling in die **ANTWOORDBOEK**.

VRAAG 2: MIKROEKONOMIE

40 PUNTE– 30 MINUTE

2.1 Beantwoord die volgende vrae:

2.1.1 Gee enige TWEE soorte winste wat met markstrukture geassosieer word.

- Ekonomiese/Supernormale wins ✓
- Normale wins ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x1) (2)

2.1.2 Verskaf 'n rede vir die hoë mate van interafhanklikheid tussen firmas in 'n oligopolie-mark.

- Daar is firmas wat mekaar fyn dophou omdat die besluite van een firma ander firmas beïnvloed. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(1x2) (2)

2.2 DATA RESPONSE

2.2.1 Identifiseer die prys van sigarette voor die belasting geïmplementeer is in die bostaande grafiek.

R200 ✓

(1)

2.2.2 Wat is die hoeveelheid gevra nadat die regering 'n belasting op sigarette gehef het in die bostaande grafiek?

300 ✓

(1)

2.2.3 Beskryf kortliks die term *nie-merietegoedere*.

Goedere wat skadelik is vir mense/samelewing, en die regering verbied of verminder die verbruik van hierdie produkte deur belasting. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

2.2.4 Hoe kan die bogenoemde eksternaliteit markmislukking veroorsaak?

- As die koste van die eksternaliteit in die prys ingesluit was, sou die firma minder produseer, aangesien die mark tans teen 360 produseer, wat die sosiaal wenslike vlak van 300 oorskry. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

2.2.5 Bespreek kortliks direkte beheer as 'n metode van regeringsinmenging om markmislukking te beheer.

- Regerings maak wette of gebruik die bestaande wetgewende raamwerk om die gedrag van besighede, nywerhede en individue wat negatiewe eksternaliteite genereer, te beheer en te beperk. ✓✓
- Verskeie wette en regulasies word geïmplementeer om chemikalieë, lugbesoedeling en skade aan natuurskoonomgewings te beheer. ✓✓
- Advertensies deur die tabakbedryf is verbode om verbruikers in te lig oor die negatiewe impak op 'n persoon se gesondheid. ✓✓
- Die verkoop van alkohol is verbode aan individue onder die ouderdom van 18. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x2) (4)

2.3 DATA RESPONSE

2.3.1 Identifiseer die primêre rede vir die noodsaaklikheid van 'n wêreldwye mededingingswet, soos uiteengesit in die bogenoemde uittreksel.

Kompetisie ✓

(1)

2.3.2 Noem die instelling wat verantwoordelik is vir die toepassing van die mededingingswetgewing in Suid-Afrika.

Mededingingskommissie ✓

(1)

2.3.3 Beskryf kortliks die term *samesmelting*.

'n Samesmelting is 'n saketransaksie waar twee bestaande, onafhanklike maatskappye saamsmelt om 'n nuwe, enkelvoudige regsentiteit te vorm. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

2.3.4 Watter opsies is beskikbaar vir besighede as hulle 'n boete van die Mededingingskommissie sou wou betwis?

- 'n Besigheid kan die aangeleentheid na die Mededingingstribunaal verwys vir verdere ondersoek. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

2.3.5 Bespreek kortliks die voordele van verhoogde mededinging vir verbruikers in die ekonomie.

- Besighede kan hul pryse verlaag om meer kliënte te lok. ✓✓
- Maatskappye kan in innovasie belê en hul produkte en dienste verbeter. ✓✓
- Verbruikers sal 'n wyer verskeidenheid opsies hê om van te kies. ✓✓
- Om te verseker dat maatskappye hul kliënte behou, kan hulle kliëntediens verbeter. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x2) (4)

2.4 Onderskei tussen die vraagkurwe van 'n oligopolie en 'n monopolie.

Vraagkromme van 'n oligopolie

- 'n Oligopolis staan 'n geknikte vraagkromme in die gesig wat uit twee dele bestaan. ✓✓
- Wanneer 'n firma sy prys in die boonste kink verhoog, mag mededingers nie volg nie, wat vraag elasties maak soos kliënte na mededingers oorskakel. ✓✓
- Wanneer 'n firma sy prys in die onderste kink verlaag, ewenaar mededingers dit waarskynlik om markaandeel te behou, wat vraag onelasties maak met minimale verkoopswins. ✓✓
- 'n Oligopolie bestaan uit 'n paar dominante firmas, en elke firma se vraagkromme hang af van hoe mededingers op sy prysbesluite reageer. ✓✓
- Die oligopolis staan dus voor 'n moeilike besluit, want in beide gevalle sal dit nie baat vind nie. ✓✓
- Die verhoging van die prys van goedere of die verlaging van die prys om verkope te verhoog, sal nie lei tot groter inkomste nie. ✓✓ (maks 4)

Vraagkromme van 'n monopolie

- Die monopolis staan voor 'n normale markvraagkromme wat van links na regs afwaarts loop. Hier is $V = GI$. ✓✓
- Dit is ook die mark (of bedryf) se vraagkromme, aangesien die monopolis verantwoordelik is vir die hele produksie van die bedryf. ✓✓
- Om meer eenhede te verkoop, moet die monopolis die prys verlaag, selfs op vorige eenhede wat verkoop is, om 'n marginale inkomstekromme te skep wat onder die vraagkromme lê. ✓✓

(Ken 'n maksimum van 4 punte toe vir blote lys van feite/voorbeelde.)

(maks 4)

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x4) (8)

2.5 Evalueer die gebruik van 'n koste-voordeel-analise (KVA) wanneer die regering 'n projek oorweeg.

Voordele

- 'n KBA bied 'n duidelike raamwerk vir die vergelyking van koste en voordele, wat help om ingeligte besluite te neem. ✓✓
- 'n KBA help om alternatiewe te vergelyk om die opsie met die grootste netto voordeel te bepaal. ✓✓
- 'n KBA prioritiseer projekte gebaseer op waardeskepping, wat doeltreffende hulpbrontoewysing verseker. ✓✓
- 'n KBA identifiseer en kwantifiseer risiko's, wat help om potensiële negatiewe uitkomst te assesser. ✓✓

Beperkings

- Sommige voordele, soos omgewings- of sosiale impakte, is moeilik om te meet. ✓✓
- 'n KBA steun op ramings en aannames, wat tot vooroordeel of onakkuraathede kan lei. ✓✓
- Komplekse projekte kan ontasbare faktore behels wat nie deur die KBA vasgelê word nie. ✓✓
- 'n KBA kan oor die hoof sien hoe koste en voordele versprei word, wat billikheidskwessies mis. ✓✓

(Ken 'n maksimum van 2 toe vir die blote lys van feite/voorbeelde)

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(4x2) (8)

[40]

VRAAG 3: KONTEMPORÊRE EKONOMIESE KWESSIES

40 PUNTE – 30 MINUTE

3.1 Beantwoord die volgende vrae:

3.1.1 Gee enige TWEE voorbeelde van vervoerinfrastruktuur wat vir toerisme benodig word.

- Paaie ✓
- Spoorlyne ✓
- Lughawens ✓
- Hawens ✓
- Parkeerplekke ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x1) (2)

3.1.2 Hoe kan 'n verlaging in inkomstebelastingkoerse bydra tot vraagtrek-inflasie?

Dit verhoog die besteebare inkomste en verbruikersbesteding wat lei tot 'n toename in die vraag na goedere en dienste. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(1x2) (2)

3.2 DATA RESPONSE

3.2.1 Identifiseer EEN positiewe bydrae wat hidrobreking kan lewer tot die ekonomie soos genoem in die bogenoemde uittreksel.

- Werkskepping. ✓
- Geleenthede vir entrepreneurs. ✓
- Direkte of indirekte werksgeleenthede. ✓

(1)

3.2.2 Noem EEN ander vorm van brandstof wat in Suid-Afrika gebruik word.

- Steenkool ✓
- Petrol/Diesel ✓
- Fossielbrandstowwe ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(1)

3.2.3 Beskryf kortliks die term *omgewingsubsidie*.

Omgewingsubsidie is finansiële bystand wat deur die regering aan besighede verleen word om omgewingskade tydens die produksie van goedere te verminder. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

3.2.4 Verduidelik die gebruik van *onderrig* deur die openbare sektor om omgewingsvolhoubaarheid te bevorder.

- Insluiting van onderwerpe oor die beskerming van die omgewing in die skoolkurrikulum. ✓ ✓
- Mense moet bewus gemaak word van omgewingskwessies en die gevolge van hul optrede. ✓ ✓
- Onderrig kan mense se kennis verbeter en hul vermoë om die omgewing op 'n volhoubare wyse te bestuur, verbeter. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

3.2.5 Bespreek kortliks die negatiewe impak wat chemiese afval op die omgewing kan hê.

Chemiese afval:

- Chemiese afval moet versigtig bestuur word om te verseker dat dit nie in die grondwater sypel nie. ✓ ✓
- Chemiese afval is giftig omdat dit 'n negatiewe uitwerking op lewende wesens het en onvrugbaarheid of dood kan veroorsaak. ✓ ✓
- Chemiese afval wat in riviere, mere of oseane vrygestel word, kan die water besoedel en waterlewe en diegene wat dit gebruik, benadeel. ✓ ✓
- Chemiese afval kan skadelike stowwe in die lug vrystel, wat lei tot lugbesoedeling, respiratoriese probleme by mense en diere, en selfs klimaatsverandering. ✓ ✓
- Giftige chemikalieë kan mettertyd in die weefsel van organismes opbou en nie net die onmiddellike omgewing beïnvloed nie, maar ook mense deur die verbruik van besmette voedsel. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x2) (4)

3.3 DATA RESPONSE

3.3.1 Identifiseer die persentasie toename in elektrisiteitspryse in 2023 vanaf die bostaande grafiek.

18% ✓

(1)

3.3.2 Noem die staatsbeheerde maatskappy wat verantwoordelik is vir die opwekking van elektrisiteit in Suid-Afrika.

Eskom ✓

(1)

3.3.3 Beskryf kortliks die term *geadministreerde prysinflasie*.

Inflasie word veroorsaak deur 'n styging in pryse van goedere wat deur die regering of deur die regering se aangestelde owerhede gereguleer word. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

3.3.4 Waarom sou die regering geadministreerde pryse op gesondheidsorg toepas?

- Om die pryse van gesondheidsorgdienste op so 'n vlak te hou dat alle lede van die samelewing die dienste kan bekostig. ✓ ✓
- Om te verseker dat gesondheidsorgverskaffers nie verbruikers te veel vra vir hul dienste nie. ✓ ✓
- Geadministreerde pryse kan die regering help om hul staatsbesteding te bestuur. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

3.3.5 Bespreek kortliks die belangrikheid van elektrisiteitspryse regulering in Suid-Afrika.

- Die regulering van elektrisiteit help verbruikers om relatief laer pryse te betaal. ✓ ✓
- Produksiekoste styg teen 'n relatief laer persentasie, wat 'n beter geleentheid vir ekonomiese groei bied. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x2) (4)

3.4 Verduidelik die impak van toerisme op *armoede* en *werkloosheid*.

Armoede

- Toerisme bring ontwikkeling vir die armes in landelike gebiede. ✓ ✓
- Baie van die belangrikste toeriste-aantreklikhede is in landelike gebiede geleë, wat armoede in daardie gebiede verlig. ✓ ✓
- Toerisme gee die armes 'n belang in die ekonomie. ✓ ✓
- Dit bied geleenthede om klein besighede rondom gemeenskapsbates te begin en om KMMO's te vestig om dienste te lewer. ✓ ✓
 - Bv. vervoer, kleinhandel en verblyf. ✓
- Toerisme bemagtig die armes; dit bied geleenthede vir opleiding op die werk en ander opleiding. ✓ ✓
- Toerisme skep ook vennootskappe, soos om met hoofstroom-toerisme besighede saam te werk. ✓ ✓

(maks 4)

Werkverskaffing

- Toerisme het 'n groot uitwerking op werkverskaffing. ✓ ✓
- Toerisme is arbeidsintensief en het die laagste verhouding van belegging tot werkskepping. ✓ ✓
- Toerisme gebruik 'n groot verskeidenheid vaardighede, en daar is plek vir byna enige vaardigheid in die toerismebedryf. ✓ ✓
- Baie toeriste-aktiwiteite is dus binne die bereik van klein operateurs. ✓ ✓
- Toerisme kan onmiddellike werkverskaffing bied, soos om die ongeskooldes te akkommodeer. ✓ ✓

(maks 4)

(Ken 'n maksimum van 4 punte toe vir die blote lys van feite/voorbeelde.)

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x4) (8)

3.5 Ontleed die gevolge van inflasie vir die ekonomie.

- Debiteure: Inflasie verminder die werklike waarde van skuld, wat debiteure toelaat om terug te betaal met geld wat minder werd is as wat hulle geleen het. Dit verlaag hul finansiële las. ✓ ✓
- Krediteure: Inflasie erodeer die koopkrag van terugbetalings, wat veroorsaak dat krediteure waarde verloor op die geld wat geleen is. ✓ ✓
- Loontrekkers ly as salarisverhogings agter inflasie bly, wat hul koopkrag en lewenstandaard verminder. ✓ ✓
- Vaste-inkomsteverdieners is veral kwesbaar. 'n Loon-prysstiraal kan voorkom namate werkers hoër betaling eis om by stygende koste te pas. ✓ ✓
- Beleggers: Diegene met bates soos vaste eiendom of aandele trek voordeel aangesien hul waarde dikwels met inflasie styg. Vaste-inkomstebeleggings, soos effekte, verloor werklike waarde. ✓ ✓
- Spaarders: Inflasie erodeer die waarde van spaargeld wanneer rentekoerse onder inflasie is, wat spaar ontmoedig en voorkeure na besteding of belegging verskuif. ✓ ✓
- Inflasie veroorsaak 'belastingkruip', waar nominale inkomsteverhogings belastingbetalers in hoër belastingkategorieë stoot, wat belastinglaste verhoog sonder reële inkomstegroei. ✓ ✓
- Hoë inflasie skep ekonomiese onsekerheid, wat beleggings afskrik en groei vertraag, wat dikwels tot werkverliese lei. ✓ ✓
- Ernstige inflasie verminder die koopkrag van lae-inkomstegroepe, wat ongelykheid en armoede vererger. ✓ ✓
- Volgehoue inflasie ondermyn vertroue in die ekonomie, wat lei tot 'n 'koop nou'-mentaliteit, aangesien verbruikers toekomstige prysstygings vrees. ✓ ✓
- Die 'koop nou'-gedrag vererger inflasionêre druk en ondermyn vertroue in monetêre en regeringsbeleide. ✓ ✓

(Ken 'n maksimum van 2 toe vir die blote lys van feite/voorbeelde.)

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(4x2) (8)

[40]

VRAAG 4: MIKRO-EKONOMIE EN KONTEMPORÊRE EKONOMIESE KWESSIES

40 PUNTE – 30 MINUTE

4.1 Beantwoord die volgende vrae:

4.1.1 Gee enige TWEE voorbeelde van gemeenskapsgoedere.

- Polisiemag ✓
- Straatligte ✓
- Openbare infrastruktuur ✓
- Openbare parke ✓
- Nasionale verdedigingsmag ✓
- Openbare onderwys ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x1) (2)

4.1.2 Watter effek het klimaatsverandering op die produksie van goedere en dienste?

- Klimaatsverandering beperk produksie as gevolg van uiterste droogtes en vloede. ✓ ✓
- Weerstoestande sal die kwaliteit van geproduseerde goedere verminder. ✓ ✓
- Klimaatsverandering kan daartoe lei dat produsente gedwing word om hul produksieprosesse te verander as gevolg van 'n veranderende klimaat en verskillende produkte te kweek, wat in aanvraag mag wees. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(1x2) (2)

4.2 DATA RESPONSE

4.2.1 Identifiseer EEN metode in die inligting hierbo wat in nie-prysmedinging gebruik word.

- Advertensies ✓
- Verpakking ✓
- Dienste ✓
- Lojaliteitsprogramme ✓

(1)

4.2.2 Noem EEN ander voorbeeld van monopolistiese mededinging.

- Haarkappers ✓
- Regsfirmas ✓
- Elektriesiens ✓
- Televisiedienste ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(1)

4.2.3 Beskryf kortliks die term *nie-prysmededinging*.

'n Bemarkingstrategie waar maatskappye om marktaandeel meeding deur hul produkte of dienste van mededingers se produkte te onderskei, eerder as deur pryse te verlaag. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

4.2.4 Verduidelik die eienskappe van markinligting in 'n monopolistiese mededinging.

Markinligting het nie perfekte inligting oor verbruikers se gedrag en die gedrag van ander firmas in die bedryf nie. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

4.2.5 Bespreek kortliks die rede waarom monopolistiese mededingers slegs normale wins op die lang termyn behaal.

- Die ekonomiese wins van die besigheid op kort termyn sal nuwe produsente op lang termyn na die bedryf lok. ✓✓
- Meer produsente lei tot 'n afname in pryse as gevolg van die toename in aanbod. ✓✓
- Die daling in pryse lei daartoe dat besighede net normale winste maak. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x2) (4)

4.3 DATA RESPONSE

4.3.1 Identifiseer die algemene tendens van binnelandse toerisme in 2023 soos uiteengesit in die bogenoemde uittreksel.

Positief/Verhoog ✓

(1)

4.3.2 Noem die instelling wat verantwoordelik is vir die vrystelling van die toerismestatistieke.

Suid-Afrikaanse Toerisme/SAT ✓

(1)

4.3.3 Beskryf kortliks die term *binnelandse toerisme*.

Binnelandse toerisme is wanneer mense binne die grense van hul eie land reis. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

4.3.4 Wat kan lei tot 'n moontlike toename in binnelandse toerisme in Suid-Afrika?

- Meer besteebare inkomste vir verbruikers wat dit vir hulle moontlik maak om meer van hul inkomste aan reis te bestee. ✓ ✓
- Beter advertensies en promosies wat daarop gemik is om binnelandse toeriste na plekke en besienswaardighede te lok. ✓ ✓
- Afname in inflasie wat lei tot laer pryse vir toeriste-aktiwiteite soos vervoer en verblyf. ✓ ✓
- Verbruikers kan toegang hê tot meer krediet wat hulle in staat stel om meer geld aan luukse items soos reis te spandeer. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2)

4.3.5 Bespreek kortliks die bydraes wat die Suid-Afrikaanse regering tot toerisme kan lewer.

- Verbetering van algemene infrastruktuur en opgradering van bestaande infrastruktuur om die ervaring van binnelandse sowel as buitelandse toeriste te lok en te verbeter. ✓ ✓
- Verbeter infrastruktuur in landelike gebiede waar baie van die toeriste-aantreklikhede van Suid-Afrika gebaseer is, wat dit meer toeganklik maak vir toeriste wat hierdie terreine wil besoek. ✓ ✓
- Inkomste wat uit belasting ingesamel word, moet gebruik word om toeristefasiliteite te verbeter om te verseker dat besienswaardighede in stand gehou word en 'n toekomstige inkomste vir die land kan genereer. ✓ ✓
- Die handhawing van vrede en stabiliteit in die land sal beide toeriste wat die land besoek, sowel as binnelandse toeriste bevoordeel, om te verseker dat hulle 'n veilige omgewing geniet. ✓ ✓

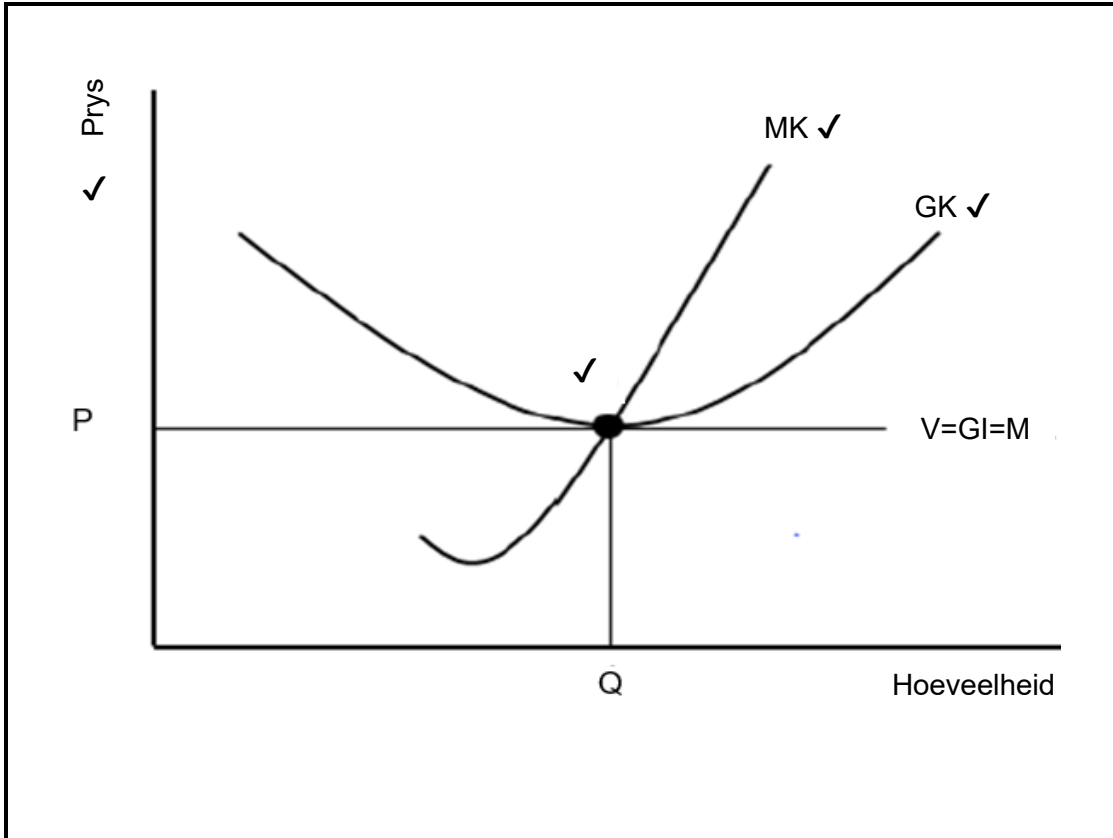
(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(2x2) (4)

4.4 Verduidelik met behulp van 'n volledig benoemde grafiek die langtermynwins wat deur 'n individuele produsent in 'n perfekte mark verdien word.

Grafiek

(maks 4)

Benoeming van die asse	1
Benoeming van die MK-krommes	1
Benoeming van die GK-kromme	1
Ewewigspunt (MK=GK = D)	1

Verduideliking

Die langtermyn-ewewigspunt (e) staan ook bekend as die normale winspunt, met ander woorde, dit is waar die totale inkomste gelyk is aan die totale koste. ✓✓

Dit is die minimum verdienste wat nodig is om te verhoed dat die entrepreneur die mark verlaat. ✓✓

Die verkoopprys (GI) stem ooreen met die laagste punt van die LGK-kromme. ✓✓

Sodra die langtermyn-ewewig bereik word, sal daar geen verdere toetrede of uitgang van die besighede wees nie. ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.)

(maks 4)

(2x4) (8)

4.5 Analiseer die invloed van die Verbruikersprysindeks op die ekonomie.

- Die Verbruikersprysindeks (VPI) is 'n belangrike ekonomiese aanwyser wat die gemiddelde verandering oor tyd meet in die pryse wat stedelike verbruikers vir 'n mandjie goedere en dienste betaal. ✓✓
- Die VPI speel 'n belangrike rol in die evaluering van die algehele ekonomiese gesondheid en kan verskeie aspekte van die ekonomie beïnvloed.
- Die VPI toon hoeveel inflasie (stygende pryse) plaasvind. As die VPI styg, beteken dit dat dinge duurder word, wat mense se koopkrag kan verminder en die alledaagse lewe moeiliker kan maak. ✓✓
- 'n Hoër VPI beteken dat die lewenskoste styg. Mense kan dalk nie soveel koop met dieselfde hoeveelheid geld nie, wat besteding kan verminder en die ekonomie kan vertraag. ✓✓
- Die VPI word gebruik om lone, pensioene en voordele aan te pas sodat hulle tred hou met inflasie. ✓✓
- Wanneer lone nie saam met die VPI styg nie, neem mense se reële inkomste af, wat beteken dat hulle minder kan bekostig. ✓✓
- Die regering kyk na die VPI om dinge soos belasting en besteding te besluit. ✓✓
- Wanneer inflasie hoog is, kan hulle besteding sny of belasting verhoog om dit te probeer beheer. ✓✓
- Maatskappye gebruik die VPI om pryse, salarisse en koste te beplan. Hoë inflasie kan hul produkte duurder maak, wat verkope kan verminder. ✓✓
- Sentrale banke gebruik die VPI om rentekoerse vas te stel. As inflasie hoog is, kan hulle rentekoerse verhoog om die ekonomie af te koel. ✓✓
- As 'n land hoër inflasie as ander het, kan sy goedere duurder en minder mededingend word in internasionale markte, wat uitvoere verminder. ✓✓

(Ken 'n maksimum van 2 toe vir die blote lys van feite/voorbeelde.)

(Aanvaar enige korrekte relevante antwoord.)

(4x2) (8)

[40]

TOTAAL AFDELING B: [80]

AFDELING C

Beantwoord enige **EEN** vraag van die TWEE vrae in die **ANTWOORDBOEK**.

Jou antwoord sal soos volg beoordeel word:

STRUKTUUR VAN DIE OPSTEL	PUNTE-TOEKENNING
<p>Inleiding</p> <ul style="list-style-type: none"> • Die inleiding is 'n laer-orde antwoord. • 'n Goeie beginpunt sou wees om die hoofkonsep wat verband hou met die vraagonderwerp te definieer. • MOENIE enige deel van die vraag in jou inleiding insluit nie. • MOENIE enige deel van die inleiding in die liggaam herhaal nie. • Vermoeg om in die inleiding te sê wat jy in die liggaam gaan bespreek. 	Maks. 2
<p>Liggaam</p> <p>Hoofdeel: Bespreek in detail/Diepgaande bespreking/Ondersoek/Bespreek krities/Vergelyk/Oonderskei/Differensieer/Verduidelik/Teken 'n grafiek en verduidelik/Gebruik die gegewe grafiek en verduidelik/Voltooi die gegewe grafiek/Bereken.</p> <p>Puntetoekenning</p> <p>Kolpunte/feite in volsinne sal twee punte kry. Opskrifte en subopskrifte sal elk een punt kry. 'n Maksimum van aght punte kan toegeken word vir opskrifte/lys van feite of voorbeelde.</p> <p>Addisionele deel:</p> <p>Gee jou eie mening/Bespreek krities/Evalueer/Evalueer krities/Lei af/Vergelyk/Verduidelik/Oonderskei/Interpreteer/Debatteer kortliks/Hoe/Stel voor</p> <p>'n Maksimum van twee punte kan toegeken word vir die blote lys van feite.</p>	Maks. 26
<p>Gevolgtrekking</p> <p>Enige hoër-orde gevolgtrekking moet die volgende insluit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'n Kort opsomming van wat bespreek is sonder om reeds genoemde feite te herhaal. • Enige mening of waarde-oordeel oor die bespreekte feite. • Bykomende ondersteunende inligting om die bespreking/ontleding te versterk. • 'n Teenstrydige standpunt met motivering, indien nodig. • Aanbevelings. 	Maks. 2
TOTAAL	40

VRAAG 5: MIKRO-EKONOMIE

40 PUNTE – 40 MINUTE

- **Bespreek in detail hoe die volgende faktore lei tot die wantoedeling van hulpbronne in die mark:**
 - **Ontbrekende markte** (8)
 - **Onvolmaakte verspreiding van inkomste en welvaart** (8)
 - **Gebrek aan inligting** (10)
- **Evalueer die impak van monopolieë op die verbruiker en produsente.** (10)

INLEIDING

Markmislukking is wanneer die kragte van vraag en aanbod nie daarin slaag om hulpbronne doeltreffend toe te ken nie/wanneer markte nie goedere en dienste doeltreffend toeken nie. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante inleiding.)

(maks 2)

LIGGAAM: HOOFGEDEELTE

1. Ontbrekende markte

- Markte is dikwels onvolledig in die sin dat hulle nie aan die vraag na sekere goedere kan voldoen nie. ✓✓

Openbare goedere: ✓

- word nie deur die prysmeganisme voorsien nie, want produsente kan nie die goedere van wanbetaling terughou nie en daar is dikwels geen manier om te meet hoeveel 'n persoon verbruik nie. ✓✓

Openbare goedere het die volgende kenmerke:

Nie-mededinging: ✓

- Die verbruik deur een persoon verminder nie die verbruik van 'n ander persoon nie. ✓✓
 - bv. 'n vuurtoring. ✓

Nie-uitsluitbaarheid: ✓

- Verbruik kan nie beperk word tot diegene wat betaal het nie, dus is daar gratis ryers. ✓✓
 - bv. radio en TV in Suid-Afrika. ✓

Meriete goedere. ✓

- Dit is goedere/dienste wat as nodig of voordelig vir die samelewing geag word. ✓✓
 - bv. onderwys, gesondheidsorg ens. ✓

Nie-meriete goedere. ✓

- Goedere met gebreke lei tot baie maatskaplike koste, daarom hef die regering sondebelasting/aksynsbelasting om die verbruik van sulke goedere te ontmoedig. ✓ ✓

(maks 8)

2. Onvolmaakte verspreiding van inkomste en welvaart: ✓

Generering van welvaart in vrye markte: ✓

- Vrye markte kan 'n groot hoeveelheid welvaart genereer, wat bydra tot algehele ekonomiese groei, maar hierdie welvaart is dikwels oneweredig versprei. ✓ ✓

Hindernisse om 'n ordentlike lewe te verdien: ✓

- Sekere individue staar uitdagings in die gesig om voldoende inkomste te verdien as gevolg van 'n gebrek aan vaardighede en opvoeding. ✓ ✓
- Onvolmaakte inligting oor beskikbare geleenthede verhoed sommige mense om 'n ordentlike lewenstandaard te bereik. ✓ ✓

Onvermoë om rykdom te versamel: ✓

- Lae inkomste keer individue om te spaar of te belê, wat dit moeilik maak om welvaart oor tyd op te bou, wat lei tot 'n siklus van armoede. ✓ ✓

Behoeftes aan Regeringswelsynsprogramme: ✓

- Om die gaping tussen rykes en armes te oorbrug, is regeringswelsynsprogramme nodig, soos die betaling van toelaes aan die huishouding. ✓ ✓
- Die welsynsprogramme help om 'n veiligheidsnet te bied en te verseker dat basiese behoeftes vir diegene met laer inkomstes bevredig word. ✓ ✓

(maks 8)

3. Gebrek aan inligting

Doeltreffendheid vereis akkurate inligting: ✓

- Onder toestande van volmaakte mededinging word aanvaar dat verbruikers en produsente toegang het tot al die inligting wat nodig is om hulle in staat te stel om die mees ingeligte besluite oor produksie en verbruik te neem. ✓ ✓

Besluite gebaseer op beskikbare inligting: ✓

- Onvolmaakte inligting vind plaas wanneer kopers of verkopers in 'n mark nie toegang tot alle relevante inligting het nie, wat lei tot swak besluitneming. ✓ ✓

Onakkurate inligting lei tot vermorsing: ✓

- Wanneer verbruikers inligting oor die kwaliteit van 'n produk kortkom, kan hulle te veel betaal vir minderwaardige goedere, of as produsente onbewus is van vraagverskuiwings, kan hulle oor- of onderproduseer. ✓ ✓
 - Die regering kan firmas dwing om inligting oor hul produkte bekend te maak, ✓ ✓
 - bv. gevaar van sigaretrook. ✓
 - Verbruikers weet dalk nie van beter pryse of skadelike gevolge van produkte nie, en vertrou op misleidende inligting van verskaffers. ✓ ✓ (maks 10)
- (Ken 'n maksimum van SES punte toe vir opskrifte/lys van feite of voorbeelde.)
- (Aanvaar enige ander relevante antwoord.) (maks 26)

ADDISIONELE GEDEELTE:

Evalueer die impak van monopolieë op die verbruiker en produsente.

Positiewe Impakte

Vir Produsente:

- Monopolieë kan pryse bo mededingende vlakke stel, wat hoër winsmarges verseker. ✓ ✓
- Namate monopolieë groter word, behaal hulle dikwels laer gemiddelde koste as gevolg van skaalvoordele, wat produksiedoeltreffendheid verbeter. ✓ ✓
- Met aansienlike winste kan monopolieë in navorsing en ontwikkeling belê, wat lei tot tegnologiese vooruitgang en verbeterde produkte. ✓ ✓

Vir Verbruikers:

- Monopolieë bied dikwels konsekwente beskikbaarheid van goedere of dienste, wat tekorte uitskakel. ✓ ✓
- In sommige gevalle trek verbruikers voordeel uit gevorderde produkte of dienste wat ontwikkel is deur monopolie-gedrewe navorsing en innovasie. ✓ ✓

Negatiewe Impakte

Vir Verbruikers:

- Monopolieë hef dikwels buitensporig hoë pryse as gevolg van 'n gebrek aan mededinging, wat bekostigbaarheid vir verbruikers verminder. ✓ ✓
- Sonder mededingers word verbruikers met minder opsies gelaat, wat tot ontevredenheid kan lei. ✓ ✓
- Sonder mededingende druk kan monopolieë produkgehalte of kliëntediens verminder om koste te besnoei. ✓ ✓

Vir produsente:

- Monopolieë kan mettertyd selfvoldaan en ondoeltreffend raak as gevolg van 'n gebrek aan mededingende druk. ✓✓
- Monopolieë gebruik dikwels strategieë soos roofpryse of eksklusiewe kontrakte om nuwe toetreders te voorkom, wat markdinamika verminder. ✓✓

(Ken 'n maksimum van 2 punte toe vir die blote lys van feite of voorbeelde.)

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.)

(maks 10)

GEVOLGTREKKING:

Regerings tree in die mark in wanneer markkragte nie die verlangde uitset kan behaal nie. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante gevolgtrekking.)

(maks 2)

[40]

VRAAG 6: KONTEMPORÊRE EKONOMIESE KWESSIES

40 PUNTE – 40 MINUTE

- **Bespreek die volgende groot omgewingsprobleme wat lande wêreldwyd raak.**
 - **Verlies aan biodiversiteit** (8)
 - **Verlies aan inheemse kennis** (8)
 - **Klimaatsverandering** (10)
- **Evalueer die voordele van infrastruktuur ontwikkeling vir toerisme op die omgewing.** (10)

INLEIDING

Omgewingsverlies verwys na die agteruitgang of vernietiging van natuurlike ekosisteme, hulpbronne en biodiversiteit as gevolg van menslike aktiwiteite of natuurlike gebeurtenisse. ✓✓

(Aanvaar enige korrekte relevante inleiding.)

(maks 2)

LIGGAAM: HOOFGEDEELTE

1. Verlies aan biodiversiteit

- Dit hou verband met die aantal genetiese variëteite tussen individuele plante en diere binne 'n gemeenskap van organismes. ✓✓
- Die uitputting van natuurlike hulpbronne kan lei tot die uitsterwing van sommige spesies en sodoende biodiversiteit verminder. ✓✓
- Uitsterwing van spesies is 'n onomkeerbare proses en dus 'n groot bedreiging vir die proses van geenoorplanting tussen spesies. ✓✓
- Sommige moderne tegnieke maak dit moontlik om gewenste gene van een spesie na 'n ander oor te plant om 'n nuwe spesie te skep; die gene wat gebruik word, moet egter divers wees. ✓✓
- Konvensie oor Internasionale Handel in Bedreigde Spesies verbied kommersiële internasionale handel in 'n ooreengekome lys van bedreigde spesies wat van tyd tot tyd hersien word. ✓✓

(maks 8)

2. Verlies van inheemse kennis

- Inheemse mense het baie kennis oor die natuurlike omgewing, wat hulle gebruik om 'n bestaan te maak. ✓✓
- Inheemse mense het tradisioneel organiese metodes en natuurlike prosesse gebruik. ✓✓
- Soos inheemse mense hul habitate verloor of verstedelik word, verdwyn hierdie kennis en gaan dit vir altyd vir die wêreld verlore. ✓✓
- Plaaslike kapasiteitsbou is baie belangrik vir die omgewingsvolhoubaarheid van inheemse mense, d.w.s. om 'n manier te vind vir hulle om 'n bestaan in hul tradisionele omgewing te maak. ✓✓
- Wanneer Inheemse Kennis verlore gaan, word dit gewoonlik vervang deur moderne praktyke wat kan lei tot ontbossing, grondagteruitgang en oorbenuiting van hulpbronne. ✓✓

- Verlies van Inheemse Kennis kan lei tot die vernietiging van habitatte en die uitsterwing van spesies, aangesien hierdie kennis deur mense gebruik word om die hulpbronne wat tot hulle beskikking is, te bestuur. ✓✓
- Tradisionele kennis balanseer menslike behoeftes en die natuur, daarsonder kan ontwikkeling onvolhoubaar word en wanbalanse veroorsaak. ✓✓
- Die beskerming van inheemse kennis is van kritieke belang, nie net vir die bewaring van kulturele erfenis nie, maar ook vir die bevordering van volhoubare omgewingsbestuur. ✓✓

(maks 8)

3. Klimaatsverandering

- 'n Opbou van kweekhuisgasse veroorsaak dat die hitte van die son in die atmosfeer vasgevang word. ✓✓
- Die mees algemene kweekhuisgas wat in die atmosfeer geproduseer word, is koolstofdiksied, wat vrygestel word deur die verbranding van fossielbrandstowwe en hout. ✓✓
- Die hoeveelheid koolstofdiksied wat geproduseer word, kan nie deur beskikbare bome geabsorbeer word nie. ✓✓
- Toenemend word natuurlike woude vir menslike gebruik afgekap, wat kweekhuisgasse in die atmosfeer verhoog. ✓✓
- Verhoogde kweekhuisgasse lei tot skade aan die osoonlaag en uiteindelik aardverwarming. ✓✓
- Aardverwarming beïnvloed die wêreld se weerpatrone, wat uiterste temperature en 'n verandering in reënvalpatrone insluit. ✓✓
- Vrywillige aftrekking van koolstofdiksiedvlakke het nie geslaag nie, wat gelei het tot die ondertekening van die Kyoto-protokol in 1997. ✓✓

(maks 10)

(Ken 'n maksimum van SES punte toe vir opskrifte/lys van feite of voorbeelde.)

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.)

(maks 26)

ADDISIONELE DEEL:

Evalueer die voordele van die ontwikkeling van infrastruktuur vir toerisme op die omgewing.

Positiewe Impakte

- Verbeterde bewaringspogings wat lei tot infrastruktuurontwikkeling, soos parke, besoekersentrums en beheerde toegangspunte, kan help om natuurlike gebiede te beskerm deur toerisme na aangewese terreine te lei en skade aan sensitiewe ekosisteme te verminder. ✓✓
- 'n Goed ontwikkelde infrastruktuur kan opvoedkundige uitstallings, begeleide toere en volhoubaarheidsprogramme insluit wat omgewingsbewustheid onder toeriste bevorder en meer verantwoordelike gedrag aanmoedig. ✓✓
- Moderne infrastruktuur kan groen tegnologieë insluit, soos sonenergie, afvalherwinning en waterbesparingstelsels, wat bydra tot die algehele volhoubaarheid van toerisme-aktiwiteite. ✓✓
- Toerisme-inkomste wat gegenereer word uit goed ontwikkelde infrastruktuur, kan herbelê word in omgewingsbewaringspogings en wildbeskermingsprogramme. ✓✓

Negatiewe Impakte

- Die konstruksie van infrastruktuur soos paaie, hotelle en lughawens kan lei tot habitatvernietiging, ontbossing en besoedeling, wat 'n negatiewe impak op plaaslike ekosisteme en wild het. ✓ ✓
- Verhoogde toeganklikheid deur verbeterde infrastruktuur kan lei tot oorbevolking, wat druk op natuurlike hulpbronne plaas, afval verhoog en bydra tot die agteruitgang van brose omgewings. ✓ ✓
- Infrastruktuurontwikkeling, veral in afgeleë gebiede, behels dikwels beduidende vervoer- en konstruksieaktiwiteite, wat bydra tot koolstofvrystellings en klimaatsverandering. ✓ ✓
- Die uitbreiding van toerisme-infrastruktuur kan plaaslike flora en fauna ontwig, wat lei tot 'n verlies aan biodiversiteit, veral in ekologies sensitiewe gebiede. ✓ ✓

(Ken 'n maksimum van 2 punte toe vir die blote lys van feite of voorbeelde.)

(Aanvaar enige ander relevante antwoord.)

(maks10)

GEVOLGTREKKING:

Die sukses van die pogings om omgewingsprobleme aan te spreek, hang daarvan af of regerings, besighede en verbruikers regoor die wêreld sulke maatreëls ernstig genoeg opneem om dit te implementeer. ✓ ✓

(Aanvaar enige korrekte relevante gevolgtrekking.)

(maks 2)

[40]

TOTAAL AFDELING C: [40]

GROOTTOTAAL: [150]